

Jerofejev, a klasszikus

Venyegyikt Jerofejevről, akinek 1938 és 1990 között 52 évesre rövidítette életét az alkohol és a nyomorlét – rendszerint nem felejtik el megjegyezni még komoly és nagyképű irodalomtörténeti dolgozatok sem, hogy Sosztakovics című regényének jóval halála után előkerült kéziratát még életében pár üveg vodkáért adta el. Néhány barátja pedig növelte is a Jerofejev-legendát. Amikor tehát tavaly „összes műveinek” nem túlságosan vastag kötete megjelent, egyikük arra az olvasói kérdésre, hogy „Vajh a megboldogult író ivott-e annyit, mint amennyiről a Moszkva-Petuskiiban írt?”, a cimborák – mellesleg ugyancsak írók – felháborodtak: „Ugyan, miket beszél itt összevissza! Sokkal többet ivott!” A barátokkal együtt maga is szerette a legendákat.

Az egyik arról szól, hogy szerinte milyen egy diák számára az eszményi étrend: „Az ideális reggeli: egy fél negyedliteres üveg vodka, amely még estéről maradt (lehetetlen, hogy valakinek ne maradt volna meg legalább ennyi), és egy pohár sör. Az ideális ebéd: egy negyedliteres és két korsó sör. Az ideális vacsora: egy fél negyedliteres (ennek a fele az, aminek muszáj reggelire megmaradnia, de vacsoraidőre már mátos vagyok, tehát feltétlenül megmarad az egész negyedliteres), valamint egy korsó és egy pohár sör. Ez persze az ideális lenne, amit sohasem tudunk megvalósítani. Sose volt annyi pénzünk.”

De hát diák is csak pillanatokig maradhatott Jerofejev, kirúgták, mert nem járt a honvédelmi foglalkozásokra.

Viszont írónak megmaradt. Gyakorlatilag egész életműve megjelent magyarul: A „Moszkva-Petuski” 19 nyelven látott napvilágot, anyanyelvünkön 1994-ben, a „Vaszilij Rozanov” tavaly egy kiváló antológiában, és most a Katona József Színház játssza – minden ellenkező állítással szemben Baka István nagyszerű fordításában – drámáját, a „Walpurgis-éjt”. Mintha az alkoholisták rettenetes orosz világáról írt volna. Holott azt a valóságot írta meg pontosabban, amit az angol Orwell, mert az csak elképzelte az egészet, Jerofejev pedig végigélte, „hogy mi nemhogy az igazságosság világában élünk, hanem ráadásul egy olyan magasztos igazságéban, ami még a legmagasztosabbnál is magasztosabb egy kicsit”.

Ez kínoztta Jerofejevet: a fizikai nyomorral elegyes elbutításra tett grandiózus kísérlet. Amibe mindenkinek bele kellett buknia. Az ember nem tud és nem tudott ekkora ellentmondást elviselni az eszme és a megvalósulása között.

Jegyzetfüzetei még nem jelentek meg magyarul. Egyik emlékeztetőjében Csehovot idézi, aki Gorkijról ezt mondotta: „Ideális ember, csak kár, hogy részegeskedik.” Talán magára gondolt. Aki olyan társaságokba keveredett, hát, persze, a társadalom is ilyen volt, „ahol az asztalon bolgár kölni állt, a klozet-tartályból vett vízzel hígítva”. S azt is tudta, hogy távolról sem valósíthatta meg, amit szeretett volna: „Magányában ocsmány-ságokkal foglalkozott, ahelyett, hogy nyíltan beszélt volna az istennel.”

Nagyon nagy orosz író volt Venyegyikt Jerofejev. Klasszikus. Mert időnként azért tudott nyíltan beszélgetni az istennel, amire kortársainak többsége hajlandóságot sem mutatott. Azok talán nem ittak se vodkát, se sört, bolgár kölnit pedig biztosan nem, viszont nem is akarták tudni, hogy mikor és hol élnek, s még kevésbé óhajtottak erről beszámolni legalább az utókornak. Jerofejev azt az Oroszországot mutatta meg, amely egyre fenyegetőbben titokzatos. Ezért is érdemes, sőt tanulságos olvasni őt, vagy megnézni a Katona József Színházban.

E. Fehér Pál